

ઉકેલપત્ર : સત્સંગ પ્રવીણ - ૨

(સમય : બપોરે ૨ થી ૫)

રવિવાર, ૩ માર્ચ ૨૦૧૯

કુલ ગુણ : ૧૦૦

નોંધ :- (૧) આપેલ આવૃત્તિ પ્રમાણેના પુસ્તકના જવાબ જ માન્ય રાખવા. તે સિવાયની આવૃત્તિના જવાબ માન્ય ન રાખવા.

(૨) જમણી બાજુએ આપેલા અંકો જે તે પ્રશ્નના ગુણાંક દર્શાવે છે.

(૩) જમણી બાજુએ પ્રશ્નની બાજુમાં કૌંસમાં આપેલા અંકો જે તે પ્રશ્નના જવાબના પાઠ/પાના નંબર દર્શાવે છે.

અગત્યની સૂચના

પ્રશ્નપત્રમાં દરેક પેટા પ્રશ્નની જમણી બાજુ દર્શાવેલ ખાનામાં, લખેલા ગુણની પછીના ખાલી ખાનામાં (ગુણ : ૧) પરીક્ષાર્થીને આપેલ ગુણ લખવાના છે. જો પ્રશ્નનો જવાબ ખોટો હોય તો તે ખાનામાં '૦' (આંકડામાં શૂન્ય) લખવું. ખરાં (✓) કે ખોટાં (X) ની નિશાની દરેક પેટા પ્રશ્નની ડાબી બાજુની ખાલી જગ્યામાં જ - પ્રશ્ન શરૂ થાય તે પહેલાં જ કરવી.

વિશેષ નોંધ

આપ જ્યારે પેપર તપાસો ત્યારે જ્યારે લાંબા જવાબોમાં દા.ત. ટૂંકનોંધ, પાંચ મુદ્દાના વાક્યો, કારણો વગેરે પ્રશ્નોમાં આપ જ્યારે ફાળવેલા ગુણ કરતાં ઓછા ગુણ આપતાં હોય ત્યારે પરીક્ષાર્થીએ કયો મુદ્દો નથી લખ્યો જેના તમે ગુણ કાપ્યા છે. તેની તમે ટૂંકમાં ડાબી બાજુ ઉપર નોંધ લખો. દા.ત. માર્ચ-૨૦૧૩માં પ્રવેશ-૧ માં 'જોબનપગીનું પરિવર્તન' ટૂંકનોંધ પૂછાઈ હતી. જેમાં જોબનપગી પ્રાર્થના કરતાં પોતાના દોષનું વર્ણન કરતાં કહે છે. 'પ્રભુ ! હું કુળહીન, કુટિલ, કુપાત્ર, બુદ્ધિહીન છું. મેં આપને ન ઓળખ્યા. દીનબંધુ ! દયા કરો. મારું મહાપાપ મટાડો.' આ મુદ્દો પરીક્ષાર્થીએ નથી લખ્યો તો બાજુમાં તમે લખી શકો કે 'પોતાના દોષ કહે છે.' આટલું જ લખવાનું છે અને તમે ગુણ ઓછા આપી શકો છો એટલે કે ફાળવેલ ગુણ કરતાં ઓછા ગુણ આપતાં પહેલાં બાજુમાં કયો મુદ્દો નથી તેની ટૂંકમાં નોંધ લખવી જરૂરી છે.

(વિભાગ - ૧ : કિશોર સત્સંગ પ્રવીણ, દસમી આવૃત્તિ - ડિસેમ્બર, ૨૦૧૬)

પ્ર.૧નીચે આપેલાં અવતરણો કોણ, કોને અને ક્યારે કહે છે તે લખો. (કુલ ગુણ : ૮)

નોંધ :- કોણ કહે છે ૧ ગુણ, કોને કહે છે ૧ ગુણ, ક્યારે કહે છે ૧ ગુણ.

૧. “તમારા સત્સંગી છે તેથી તમો વખાણ કરો, તેમાં શી નવાઈ ?” (૨૮/૮૪)

⇒ વાણિયાઓ - શ્રીહરિને

⇒ બંધિયાના જૈન વાણિયાઓ જાન લઈને ગઢડા આવ્યા. તેમને શ્રીહરિએ ડોસાભાઈના સમાચાર પૂછ્યા ત્યારે.

૨. “તમે અમારી આજ્ઞા નથી પાળતા તેથી વિમુખ કરવા પડશે.” (૧/૬)

⇒ શ્રીહરિ - નિષ્કુળાનંદ સ્વામીને

⇒ એક વાર શ્રીહરિએ નિષ્કુળાનંદ સ્વામીને સ્ત્રીઓની સભામાં વાતો કરવા જવાનું કહ્યું, પણ સ્વામી ન ગયા. તેથી સ્વામીને બોલાવી શ્રીહરિ કહે છે.

૩. “બીજા કોઈથી પણ ન કરી શકાય એવું અદ્ભુત કાર્ય તમે કર્યું છે.” (૪/૧૨)

⇒ શ્રીહરિ - કલ્યાણદાસને

⇒ શ્રીહરિને એક કાગળે સાધુ થવા આવેલા હરિભક્તોમાં નામ વગર કલ્યાણદાસ મીઠળ સહિત સાધુ થવા આવી ગયા. તેમને સાધુની દીક્ષા આપતાં શ્રીહરિ કહે છે અને અદ્ભુતાનંદ સ્વામી નામ પાડે છે.

પ્ર.૨નીચે આપેલા પ્રશ્નોના એક (સંપૂર્ણ) વાક્યમાં જવાબ લખો. (કુલ ગુણ : ૬)

નોંધ: અડધા સાચા જવાબનાં ગુણ આપવા નહીં.

૧. સુરાખાયરે પોતાનું સમગ્ર જીવન કેવું કરી દીધું હતું ? (૨૫/૭૪)

જ. સુરાખાયરે પોતાનું સમગ્ર જીવન સત્સંગપરાયણ કરી દીધું હતું.

૨. બે બ્રાહ્મણ મુમુક્ષુ ભુજ આવ્યા ત્યારે શ્રીહરિ કોને ઘેર શું કરતા હતા ? (૧૭/૫૩)

જ. બે બ્રાહ્મણ મુમુક્ષુ ભુજ આવ્યા ત્યારે શ્રીહરિ ભગવાનજીભાઈને ઘેર સદાવ્રત આપતા હતા ?

૩. કરજ ચૂકવતી વખતે શું ધ્યાન રાખવું ? (૧/૩)

જ. કરજ ચૂકવતી વખતે બે સાક્ષી રાખી લખત કરી કાર્ય કરવું.

૪. મગનભાઈ ક્યાં અને ક્યારે અક્ષરનિવાસી થયા ? (સંવત, માસ, તિથિ) (૩૩/૮૭)

જ. મગનભાઈ ટરોરોમાં સંવત ૨૦૦૮ ના ભાદરવા વદિ ૫ ને અક્ષરનિવાસી થયા.

૫. ઉકાખાયરની જેમ શું સમજાયું હોય તો સેવા કરી શકાય ? (૩/૧૦)

જ. ઉકાખાયરની જેમ જેને અમારું માહાત્મ્ય સમજાયું હોય તથા સેવાનું અંગ હોય તે જ આ સેવા કરી શકે.

૬. એકાંતિક ધર્મ કોને કહેવાય ? (૧૮/૫૮)

જ. ધર્મ, જ્ઞાન, વૈરાગ્ય અને ભક્તિ તેણે યુક્ત જે ધર્મ તેને એકાંતિક ધર્મ કહેવાય.

પ્ર.૩નીચે આપેલા વિષયો ઉપર મુદ્દાસર નોંધ લખો. (બારેક લીટીમાં) (કુલ ગુણ : ૮)

નોંધ : ટૂંકનોંધના મુખ્ય મુદ્દા હાઈલાઈટ કરેલા છે. એટલા મુદ્દાનો સમાવેશ થયેલો હોય તો પૂરા ગુણ આપવા.

૧. સંપ્રદાયના શાસ્ત્રો : શ્રીહરિલીલામૃત (૧૨/૩૯-૪૦) શ્રીહરિલીલામૃત ગુજરાતી સાહિત્યની દૃષ્ટિએ ઉત્તમ લેખાતો સંપ્રદાયની ઐતિહાસિક વિગતોથી સમૃદ્ધ એવો ગ્રંથ છે. આ ગ્રંથમાં કવિશ્રી દલપતરામની કલમે લખાયેલ છે. અને આચાર્ય શ્રી વિહારીલાલજી મહારાજના નામે પ્રસિધ્ધ છે. છંદની સુંદર ગૂંથણી સાથે ચિત્ર-પ્રબંધની એક વિશિષ્ટ શૈલી તે સમયમાં હતી તે આ ગ્રંથમાં જોવા મળે છે. વિવિધ છંદ, ઉપદેશની સચોટ રીત, અલંકાર-પદલાલિત્યથી સભર ગ્રંથ સારા કંઠે વારંવાર સાંભળવાનું અને ચિંતન કરવાનું મન થાય તેવો છે. ઉપજાતિમાં મૂકેલ ઉપદેશ જીવનમાં ઘણો જ ઉપયોગી થાય તેવો છે. શ્રીહરિના જીવન સાથે ભક્તોના આખ્યાનો રોચક અને મનનીય છે. આચાર્યશ્રીએ સહજાનંદ સ્વામીનો સર્વોપરી ભાવ લખવામાં ઉણપ નથી રાખી, તેથી તેમની ઇષ્ટદેવ પ્રત્યેની ભક્તિનો ખ્યાલ આવે છે. વરતાલ દેશમાંથી બે ભાગમાં પ્રસિધ્ધ થયેલ આ ગ્રંથ સુંદર છે. અથવા
૨. કલ્યાણ (૩૧/૯૦-૯૧) કલ્યાણ એટલે મોક્ષ અથવા મુક્તિ. મોક્ષ એટલે મોહનો ક્ષય. પરમ એકાંતિક સંતના સેવા-સમાગમથી અનાદિ અજ્ઞાન અને કર્મબંધનમાંથી મુક્ત થઈ, બ્રહ્મરૂપ થઈને પુરુષોત્તમ ભગવાનની સેવાના અધિકારી થવું તેનું નામ મુક્તિ અથવા કલ્યાણ. મુક્તિ એટલે પરમપદ અર્થાત્ ભગવાનના અક્ષરધામની પ્રાપ્તિ. ભગવાન સ્વામિનારાયણે પંચાળા-૧માં કહ્યું છે કે ‘પશુના સુખથી મનુષ્યમાં અધિક સુખ છે ને તે કરતાં રાજાનું સુખ અધિક છે ને તેથી ઈન્દ્રનું અધિક છે ને તેથી બૃહસ્પતિનું ને તેથી બ્રહ્માનું ને તેથી વૈકુંઠલોકનું ને તેથી ગોલોકનું સુખ તે અધિક અને તેથી ભગવાનના અક્ષરધામનું સુખ અતિ અધિક છે તેમ કહ્યું છે. વચનામૃત સારંગપુરના ૧૧માં પણ દેવલોકને ભગવાનના અક્ષરધામની આગળ મોક્ષધર્મને વિષે નરકતુલ્ય કહ્યા છે. કારણ દેવલોકનાં ભોગસુખ છે તે અક્ષરધામનાં દિવ્યસુખ આગળ નરક જેવા છે. દેવલોકમાંથી પૃથ્વી ઉપર આવી જન્મ મરણનો ચક્રાવો રહે છે જ્યારે અક્ષરધામમાંથી પૃથ્વીલોક પર પાછું આવવાનું કે જન્મ મરણ રહેતું નથી અને ભગવાનના અપાર સુખ અને સેવાની પ્રાપ્તિ થાય છે. શાસ્ત્રમાં કલ્યાણ અનંત પ્રકારનું કહ્યું છે. પરંતુ આત્યાંતિક કલ્યાણ એ છે કે અક્ષરધામની પ્રાપ્તિ અને પુરુષોત્તમની અખંડ સેવા ને જન્મ-મરણનાં ચક્રમાંથી છુટકારો તે અતિશય દુર્લભ છે. આવું આત્યાંતિક કલ્યાણ તો સાક્ષાત્ પુરુષોત્તમ નારાયણ અથવા પરમ એકાંતિક સત્પુરુષ એટલે કે પ્રગટ બ્રહ્મસ્વરૂપ સંતના સંગ થકી જ થાય છે. તેમના સંગે કરીને પુરુષોત્તમના સ્વરૂપનો યથાર્થ નિશ્ચય થાય અને ત્રણ ગુણ, ત્રણ અવસ્થા અને ત્રણ દેહથી પર બ્રહ્મરૂપ થાય ત્યારે જીવનું આત્યાંતિક કલ્યાણ થાય છે. ધર્મ, જ્ઞાન, વૈરાગ્ય અને માહાત્મ્યજ્ઞાને યુક્ત ભક્તિ આ ચાર ગુણ પરમ એકાંતિક સંતનો સંગ કરીને સિદ્ધ થાય ત્યારે જ આત્યાંતિક કલ્યાણ થાય. વર્તમાન કાળે એવા પરમ એકાંતિક સંત પ્રગટ બ્રહ્મસ્વરૂપ મહંત સ્વામી મહારાજ છે, તેમના સંગે કરીને જ આપણું આત્યાંતિક કલ્યાણ થાય છે.
૩. રામબાઈ (૨૪/૭૩-૭૪) ગુજરાતમાં મહેમદાવાદ પાસે કઠલાલ ગામનાં વતની બ્રાહ્મણ હરિભક્ત રામબાઈ આખા ગામમાં એકલા જ સત્સંગી હતાં. શ્રીહરિ પ્રત્યે તેમને અનન્ય નિષ્ઠા હતી. તેઓ એક દિવસ કૂવે પાણી ખેંચી રહ્યાં હતાં. તે સમયે શ્રીહરિ સંતમંડળ સાથે ગામની ભાગોળેથી પસાર થયા. જાણ થતાં જ રામબાઈએ કૂવેથી સીધે મહારાજ પાસે આવીને વિનંતી કરી કે હે મહારાજ ! આપ ગામમાં પધારી મારું ઘર પાવન કરો. મારાથી બનશે તેવી સેવા કરીશ. આપનાં પુનિત પગલાંથી ગામમાં સત્સંગ થશે. મહારાજ કહે, ‘અમારે વરતાલ પહોંચવાની ઉતાવળ છે. માટે રાજી થઈને રજા આપો.’ પોતાના ઇષ્ટદેવની વાણી સાંભળી તેઓ કાંઈ બોલ્યા નહિ. પોતાના ઇષ્ટદેવની મરજી પ્રમાણે જે વર્તે તે જ આદર્શ ભક્ત. તેથી રામબાઈએ માથેથી પાણીનું બેડું ઉતાર્યું. સર્વેને ભાવથી પાણી પાચું અને પછી કહ્યું, હે મહારાજ ! ‘આ પાણીના ઘડામાં આપ પગ બોળો.’ મહારાજે પૂછ્યું, ‘આ પાણીનું તમે શું કરશો ?’ રામબાઈએ કહ્યું, ‘આ ચરણામૃત થોડું પીશ અને બાકીનું ગામના કૂવામાં નાખીશ. ગામમાં સત્સંગ નથી. તેથી જાણે અજાણે જે આ પાણી પીશે તે સત્સંગી થઈ આપનું ભજન કરશે.’ મહારાજ તેમના ભક્તિભાવથી ખુશ થઈ ગયા. પ્રસન્ન થઈને પાણીના ઘડામાં પગ બોળ્યા. રામબાઈએ થોડું પાણી પીને બાકીનું કૂવામાં નાખ્યું. ગામના જે ભાગમાં આ કૂવો છે ત્યાં અત્યારે પણ સત્સંગ જળવાઈ રહ્યો છે. અથવા

૪. મૂળજી અને કૃષ્ણજી (૨૮/૮૬-૮૮) કચ્છમાં માનકૂવા ગામના બે બ્રાહ્મણો મૂળજી અને કૃષ્ણજી. શ્રીહરિ માનકૂવામાં. એક દિવસ કાતર લઈને બેઠા અને કહે જે અમારા ખરેખરા સત્સંગી હોય તે અહીં આવો અમારે ત્યાગી કરવા છે. બધા

ઉઠી ગયા. કોઈ ગયું નહિ. મૂળજી અને કૃષ્ણજી ખેતરે ગયા હતા. તેમણે આ વાત જાણી. ત્યાંથી આવીને તરત શ્રીહરિ પાસે ગયા. હે મહારાજ ! ‘અમને ત્યાગી કરો.’ શ્રીહરિ કહે ખાવા નહીં મળે, ખાવા મારશે, ટાઢ-તડકો વેઠવો પડશે, દુઃખ પડશે માટે તમારા મનને પૂછો. થોડે દૂર જઈ બંને મનને શિખામણ દેવા લાગ્યા : હે મનવા ! આ દેહે પરમેશ્વર નહીં ભજાય તો કૂતરાં, ગધેડાં કે બીજાં જાનવરના જન્મ ધરવા પડશે. ત્યાં કોણ ઓઢાડશે ? કોણ ખાવા દેશે ? પથારી કોણ કરી દેશે ? માટે ભગવાનની આજ્ઞામાં રહીએ તો પછી ભોગવવું ન પડે, હે મન ! તારો શો વિચાર છે ? મન સાથે નક્કી કરી શ્રીહરિ પાસે ગયા. ‘હે મહારાજ ! મન તો હા પાડે છે.’ એકે કેડિયાની કસો તોડી. હવે ક્યાં પહેરવું છે. મહારાજે તેમનો ઉત્કૃષ્ટ વૈરાગ્ય જોઈને કહ્યું, ‘તમે પરમહંસ થઈ ગયા માટે અમારી આજ્ઞાથી ગૃહસ્થાશ્રમ કરો. તમને સંસારનું બંધન નહિ નડે. આજ્ઞા શિરે ચઢાવી બંને ઘેર ગયા તો પણ સંસારમાંથી તેમનું મન ઊઠી ગયું હતું. કૃષ્ણજીને દૃઢ નિશ્ચય નહિ. તેથી મૂળજીને કહે જો શ્રીજીમહારાજ ભગવાન હોય તો તું પાછો કેમ આવે ? મૂળજી કૃષ્ણજીને લઈ મહારાજ પાસે આવ્યા. મહારાજનાં દર્શને જ નિશ્ચય થઈ ગયો. હવે ઘેર જવું નથી. ઘરનાનો પત્ર આવ્યો. મહારાજે ઘેર જવા આજ્ઞા કરી. પણ ઘેર ન ગયા. રસ્તામાં વંથળીમાં શેઠને ત્યાં સાથી તરીકે બાર મહિને સાઈઠ રૂ. એ રીતે રહ્યા. પછી મહારાજ પાસે આવ્યા સાધુ કરો. શ્રીહરિએ પૂછ્યું અત્યાર સુધી ક્યાં હતા ? ઘરનાં તેડવા આવ્યા છે સાધુ થવા માટે રજાચિકી લાવો. ઘરનાએ રજાચિકી ન આપી. બંનેએ રસ્તામાં પોતાની ઈન્દ્રિયો કાપી નાખી. સ્ત્રીઓ ઉદાસ થઈને જતી રહી. મહારાજ પાસે આવ્યા. મહારાજે તેમને વિમુખ કર્યા. છેટેથી દર્શન કરે. બાર મહિને ગઢડે દર્શને ગયા. શ્રીહરિએ કાઢી મૂકાવ્યા. ઘેલાને કાંઠે બેસી પરજ રાગનાં કીર્તન ગાતા. મહારાજ કહે અમારો ઢોલિયો તણાય છે તેમને દૂર કાઢો. પાળા કાઢી મૂકવા આવ્યા. ત્યારે પગે લાગી કહે મહારાજને કહો જેમ કહો તેમ કરશું પણ અમે કચ્છી અહીંથી સો જણ ઉઠાડશે પણ ઉઠશું નહીં. શ્રીહરિએ બોલાવ્યા. શ્રીહરિ કહે આમને અમે હડકાર્યા તોયે નિશ્ચય ન મટ્યો. તેમને અહીં રાખો. મૂળજીને દીક્ષા આપી ઘનશ્યામાનંદ નામ પાડ્યું. કૃષ્ણજીને દીક્ષા આપી સર્વજ્ઞાનંદ નામ પાડ્યું અને અમદાવાદના મહંત બનાવ્યા. આવો મહિમાએ સહિત નિશ્ચય તેથી શ્રીજીમહારાજની ખૂબ પ્રસન્નતા પામ્યા.

પ્ર.૪નીચે આપેલાં વાક્યોમાંથી કોઈ પણ ત્રણ વિષે કારણ લખો. (બારેક લીટીમાં) (કુલ ગુણ : ૯)

૧. સ્વામિનારાયણ ભગવાને તેમના ભક્તોની સેવામાં ૨૧૨ સુદર્શનચક્ર મૂક્યાં છે. (૧૨/૩૩-૩૪)

જ. જેટલો આચાર શુદ્ધ એટલું જીવન શુદ્ધ. જીવન શુદ્ધ અને પવિત્ર હોય તો સાત્ત્વિકતા આવે, જેથી મોક્ષમાર્ગ સરળ બને. આપણા ઈષ્ટદેવ સ્વામિનારાયણ ભગવાને આપણા મોક્ષમાર્ગની સરળ ગતિ માટે ‘શિક્ષાપત્રી’ આચાર ગ્રંથ આપ્યો. સંવત ૧૮૮૨ના મહા સુદિ પંચમી - વસંતપંચમીને દિવસે શિક્ષાપત્રી લખી આપણને આપી. શિક્ષાપત્રી એ ઋષિમુનિઓ રચિત સ્મૃતિઓના સારરૂપ છે. આ શિક્ષાપત્રીમાં ત્યાગી અને ગૃહસ્થોના ધર્મ વિગતે કહ્યા છે. આ નિયમો આપણે આપણા રોજિંદા જીવનમાં સમજીને ઉતારીએ તો આપણને કોઈ વિઘ્ન ન આવે. આ નાનકડા ગ્રંથમાં તત્ત્વજ્ઞાન સંબંધી વાત પણ આવરી લીધી છે. જીવ, ઈશ્વર, માયા, બ્રહ્મ અને પરબ્રહ્મના સ્વરૂપની વાત પણ સમજાવી છે. ધ્યાન અને ઉપાસનાની વાત પણ સુંદર રીતે સમજાવી છે. કવિ શ્રી ન્હાનાલાલે યોગ્ય કહ્યું છે : ‘શ્રીકૃષ્ણે તેમના ભક્તની સેવામાં એક સુદર્શનચક્ર મૂક્યું હતું, પણ સ્વામિનારાયણ ભગવાને તેમના ભક્તોની સેવામાં ૨૧૨ સુદર્શનચક્ર મૂક્યાં છે.’

૨. રાજભાઈએ સંસાર છોડવાનો નિર્ણય કર્યો. (૧૯/૫૯-૬૦)

જ. રાજભાઈને નિયમ હતો કે જ્યારે પણ સંતો ગામમાં પધારે ત્યારે પહેલું સીધું પોતાના ઘરેથી આપવું. એક વખત તેઓ બહારગામ ગયા હતા. અને સંતો આવ્યા તો વણિક હરિભક્તે રાજભાઈના નિયમ મુજબ તેમને ઘેર જઈને તેમનાં પત્ની પાસે સીધા-સામગ્રીની માગણી કરી. પત્નીને શ્રદ્ધા ઓછી હોવાથી સીધા-સામગ્રી આપી નહિ અને શેઠને કહ્યું : ‘તમારા બધાનાં ઘર બળી ગયાં છે તે આંહી લેવા આવો છો ?’ તેથી શેઠને માઠું તો લાગ્યું, પણ પોતે સમય પારખી કાંઈ બોલ્યા વિના પોતાને ત્યાંથી સીધું-સામગ્રી લાવીને સંતોને જમાડ્યા. આ વાતની જાણ થતાં રાજભાઈને વિચાર આવ્યો કે આપણે મહેનત કરી દેહ ઘસી નાખી સ્ત્રીની ઈચ્છાઓ પૂરી કરીએ છીએ અને તેની જરા પણ ગણતરી નહીં ! આપણી મરજી જો તેને સાચવવી ન હોય તો આપણે સંસારમાં રહેવું નકામું છે. અને રાજભાઈએ યુક્તિપૂર્વક ઘરબારનો ત્યાગ કરી મહારાજના ચરણે રૂપિયાની કોથળી મૂકી સર્વે વાત કરી.

૩. બંગાળના આશ્રમના મહંતને લોજમાં શ્રીહરિના દર્શન કરતાં જ અંતરમાં શાંતિ થઈ ગઈ. (૨૦/૬૧-૬૨)

જ. બંગાળના એક આશ્રમના મહંતે શ્રીજીમહારાજના મહિમાની વાતો સાંભળી. મહારાજની વાતો કરતા તીર્થવાસીઓની વાતચીતથી જ ઓસરીમાં શીતળ તેજ છવાઈ ગયું. જ્યારે વાતો બંધ થઈ કે પ્રકાશ અદૃશ્ય થઈ ગયો. મહંતે વિચાર્યું કે જેની વાત કરવામાં જ આવો અદ્ભૂત ઐશ્વર્ય-પ્રતાપ જણાય છે, તો તેમનામાં અરે ? જરૂર અપાર ઐશ્વર્ય હોવું જોઈએ. આમ વિચાર કરી પોતાના દસ બાર ચેલાઓને સાથે લઈ દ્વારકાની જાત્રાએ નીકળ્યા. ફરતાં ફરતાં લોજમાં આવ્યા. અહીં સદાવ્રતમાં ભિક્ષા લેવા આવ્યા. મહારાજ સ્વયં ભિક્ષા આપતા હતા. તેમનાં દર્શન માત્રથી જ મહંતને સમાધિ થઈ અને

તેમાં બદરિકાશ્રમમાં નરનારાયણના, શ્વેતદ્વીપમાં વાસુદેવ નારાયણના, ગોલોકમાં રાધાકૃષ્ણના વગેરેનાં દર્શન થયા. પછી અક્ષરધામમાં દિવ્ય સિંહાસન પર બિરાજમાન અનંત કોટિ મુક્તોથી વીંટળાયેલા, સ્તુતિ કરતા ને અપાર દિવ્ય ઐશ્વર્યયુક્ત એવા શ્રીજીમહારાજનાં દર્શન થયા. આ દર્શનથી તેમને અંતરમાં ખૂબ શાંતિ થઈ ગઈ. વૃત્તિ મહારાજમાં સ્થિર થઈ ગઈ. પછી સમાધિમાંથી જાગ્રત થઈ ઉતારે ગયા. ઉતારેથી એકલા જ મહારાજ પાસે આવી પોતાને સેવામાં રાખવા વિનંતી કરી.

૪. શ્રીજીમહારાજે જેઠા મેરને ઘેર બેઠાં દર્શન દીધા. (૧૬/૫૨)

જ. મઢાના જેઠા મેર અને તેમના પત્ની વર્ષોથી છેડા વર્તમાન પાળતા હતા. તેથી મહારાજ સામેથી ચાલીને તેમના ઘેર પધાર્યા. ત્યારે જેઠા મેરે મહારાજને આવકારી જમાડ્યા. શ્રીહરિએ બન્ને ને પાસે બોલાવ્યા. ત્યારે જેઠા મેરે મહારાજને કહ્યું અમે છેડા વર્તમાન પાળીએ છીએ ત્યારે મહારાજે કહ્યું “તમારું એ વ્રત આજથી પૂરું.” એમ કહી પોઢી ગયા. જેઠા મેરે તેમની સ્ત્રીને કહ્યું : શ્રીજીમહારાજના મુખ ઉપર અતિશય તેજ ઝરે છે વાણીમાં અમૃત વરસે છે ને આપણાં મનની વૃત્તિઓ તેમના વિષે ખેંચાય છે. આપણને ઘરે બેઠા દર્શન દીધાં તે આપણા ભાગ્ય. આ પ્રમાણે ચિંતવન કરતા હતા. ત્યાં મોટું આશ્ચર્ય જોયું. શિવ બ્રહ્માદિક દેવતાઓ લક્ષ્મી પાર્વતી શક્તિઓને મહારાજની સેવા કરતા જોયા ત્યારે બ્રહ્માએ જેઠામેરને કહ્યું : “તમો અને તમારી સ્ત્રીને ધન્ય છે. તમોએ ઘણા જન્મ સુધી તપ કર્યું. અખંડ બ્રહ્મચર્ય પાળ્યું છે તેનું ફળ આજ તમને મળ્યું છે. તમે કૃતયુગથી અખંડ બ્રહ્મચર્ય પાળો છો તેથી પ્રસન્ન થઈ પ્રગટ ભગવાન તમારે ત્યાં પધાર્યા છે.”

પ્ર.૫ ‘નંદ રાજાએ આખી પૃથ્વીનું.....’ (૨૭-૧/૭૮-૮૦) - સ્વામીની વાત પૂરી કરી તેનું નિરૂપણ લખો. (કુલ ગુણ : ૫)

નોંધ :- સ્વામીની વાત પૂરી લખી હોય તો - ૧ ગુણ, નિરૂપણના - ૪ ગુણ.

“સ્વામિનારાયણ હરે સ્વામીએ વાત કરી : નંદ રાજાએ આખી પૃથ્વીનું ધન ભેગું કર્યું ને પછી છેલ્લી વારે એમાંથી મોત થયું. ને ચિત્રકેતુ રાજાએ કરોડ સ્ત્રીયું ભેગી કરી ને છેલ્લી વારે તેમાંથી દુઃખ થયું ત્યારે મૂકી. તે માર્ગ જ એવો છે.”

આ જગતમાં સ્ત્રી અને ધન બેમાં સૌને સુખ જણાય છે. પણ અક્ષરબ્રહ્મ ગુણાતીતાનંદ સ્વામી અહીં બે દૃષ્ટાંત આપી આ જગતનાં સર્વ સુખ નાશવંત છે અને તેમાંથી અંતે દુઃખ જ આવે છે તે સમજાવે છે. નંદ રાજાએ આખી પૃથ્વીનું ધન ભેગું કરવા વિચાર કર્યો. પછી થયું કે ધન ભેગું કર્યા પછી રાખવું ક્યાં ? તેથી વારાહ ભગવાનને પ્રસન્ન કરી તેમની પાસેથી એક હાડકું મેળવ્યું. તેના પ્રતાપે દરિયામાં માર્ગ થઈ જાય અને દ્રવ્ય બધું જ ત્યાં મૂકી આવે. પોતે રાજા તેથી પ્રજા પાસેથી બધું ધન મેળવી લીધું. રાજાએ ખાતરી કરવા એક દોકડે ઊંટ વેચવા કાઢ્યું. ત્યારે મુસલમાન બાઈના દીકરાએ હઠ પકડી : ‘મને ઊંટ અપાવ.’ તેની માએ ઘણી ના કહી છતાં ન માન્યો. તેથી બાઈએ ઘોર ખોદાવી તેમાંથી દોકડો કાઢી તેને ઊંટ અપાવ્યું. રાજાને ખબર પડી, તેથી બધી જ ઘોર ખોદાવી ધન લઈ લીધું. નારદજીને આ લોભ ગમ્યો નહીં. તેમણે આવીને નંદ રાજાનાં રાણીને કહ્યું : ‘રાજાને જેવું તેમની આગલી રાણી પર હેત છે, એવું તમારા પર નથી.’ ત્યારે રાણીએ કહ્યું : ‘ના, મારા પર તો અપાર હેત છે.’ નારદજીએ ઠાવકાઈથી કહ્યું : ‘જો એવું હોય તો આગલી રાણીનું હાડકું શા માટે સાચવીને રાખી મૂકે ?’ નારદજીના આ શબ્દથી રાણીના અંતરમાં કાંઈક જિજ્ઞાસા જાગી. તેણે પૂછ્યું : ‘ક્યાં હાડકું છે ?’ તેમની પાસે જ રાખે છે ! આજે આવે ત્યારે જો જો, નારદજીએ કહ્યું. રાણીને ગળે વાત ઊતરી ગઈ. સાંજે જ્યારે નંદ રાજા આવ્યા, ત્યારે રાણીએ જમવા બેસાર્યા. પછી જઈને અંગરખામાં જોયું તો તેમાં હાડકું જે વારાહ ભગવાને આપેલું તે હતું. તેથી તેને ખાતરી થઈ કે જરૂર આ જ આગલી રાણીનું હાડકું. રાણીએ તે લઈને સળગતા ચૂલામાં નાખી દીધું. બળી રહ્યા પછી નંદ રાજાને વાત કરી કે ‘તમને આગલી રાણી પર હેત તેવું મારા પર નથી.’ રાજાએ કહ્યું : ‘ના, એવું નથી. ઘણું હેત છે. જૂનાને સંભારીને શું કરવાનું.’ રાણીએ ચોખવટ કરતાં કહ્યું : ‘તો પછી હાડકું શું કામ સંઘરી રાખ્યું છે ? મેં જોયું ને આજ તો ચૂલામાં જ નાખી દીધું.’ આ સાંભળી રાજાને આશ્ચર્ય થયું. વિચાર કર્યો, તાગ મળ્યો. ઊઠીને જોયું તો એ જ વારાહ ભગવાને આપેલું હાડકું ચૂલામાં ગયું. તે જાણી અત્યંત દુઃખી થયા. આખા રાજ્યનું દ્રવ્ય ભેગું કર્યું પણ પોતાનેય કામ ન લાગ્યું તેમજ તેમના એક હજાર પુત્રો હતા તેમનેય કામ ન આવ્યું. વધારામાં માનસિક આઘાત અને દુઃખ બંને આવ્યાં. ચિત્રકેતુ રાજાને કરોડ સ્ત્રીઓ હતી તેમાંથી દુઃખ થયું. તે શૂરસેન દેશના ચક્રવર્તી રાજા હતા. તેને કરોડ સ્ત્રીઓ હતી પણ એક પણ પુત્ર નહીં. એક વાર અંગિરા ઋષિ તેમના ઘરે આવ્યા. સ્વાગત કર્યું. અંગિરા ઋષિ ચિત્રકેતુના આદરભાવથી પ્રસન્ન થયા. યજ્ઞ કરી તેનો શેષ પ્રસાદ તેની સદ્ગુણી રાણી કૃતદ્યુતિને આપ્યો. તેથી કૃતદ્યુતિ થકી ચિત્રકેતુને પુત્રપ્રાપ્તિ થઈ. ચિત્રકેતુ અને કૃતદ્યુતિ આ બાળકની બહુ સંભાવના કરતાં. આથી, બીજી રાણીઓ કૃતદ્યુતિ અને બાળક સાથે દ્વેષ કરવા લાગી. એક વાર જ્યારે કૃતદ્યુતિ હાજર નહોતી, ત્યારે બીજી રાણીઓએ બાળકને ઝેર પાઈ દીધું. બાળકનું મૃત્યુ થયું. માતા-પિતા અત્યંત દુઃખી થયાં. આમ, ચિત્રકેતુ રાજાને જે રાણીઓ સાથે હેત હતું તે સ્ત્રીઓ જ દુઃખરૂપ થઈ. પછી જ્યારે તેનો ત્યાગ કર્યો ત્યારે શાંતિ થઈ. અક્ષરબ્રહ્મ ગુણાતીતાનંદ સ્વામી આ દૃષ્ટાંત આપી સમજાવે છે કે જે કાંઈ સુખમય જણાય છે તે અંતે દુઃખરૂપ થાય છે. એક ભગવાન જ સુખના સિંધુ છે, જેમાં દુઃખનો લેશ નથી. માટે ભગવાનમાં અને સંતમાં જોડાવું પણ માયિક સુખમાં ક્યાંય લોભાવું નહીં.

પ્ર.૬નીચે આપેલ વિષય માટે સૂચના મુજબ છ સાચા ક્રમ નંબર તથા તે સાચા ક્રમ નંબરને પંક્તિક્રમ પ્રમાણે ગોઠવો.
(કુલ ગુણ : ૬)

વિષય : ‘ધ્યાન ધર ધ્યાન ધર...’ ફક્ત પ્રથમ પદની પંક્તિઓ (૬/૧૬)

(૧) ફક્ત સાચા નંબરો :	૨	૪	૬	૮	૧૦	૧૨
(૨) યથાર્થ પંક્તિક્રમ :	૧૦	૬	૮	૧૨	૪	૨

સૂચના : (૧) ફક્ત સાચા નંબરોમાં તમામ છ નંબરો સાચા હશે તો જ ૩ ગુણ મળશે. (૨) યથાર્થ પંક્તિક્રમ પણ સંપૂર્ણ સાચો હશે તો જ ૩ ગુણ મળશે. અન્યથા એક પણ ગુણ નહીં મળે.

❖ નોંધ : (૧) ફક્ત સાચા નંબરો : જવાબમાં આપેલ અંક કોઈપણ ક્રમમાં લખેલ હોય પણ તમામ અંક સાચા હોય તો જ સંપૂર્ણ ૩ ગુણ આપવા અન્યથા એક પણ ગુણ ન આપવો. (૨) યથાર્થ પંક્તિક્રમ : પંક્તિક્રમ ઉકેલપત્ર પ્રમાણે હોય તો જ સંપૂર્ણ સાચું ગણી ૩ ગુણ આપવા અન્યથા એક પણ ગુણ ન આપવો.

પ્ર.૭નીચે આપેલાં જનમંગલનામાવલિ / કીર્તન / અષ્ટક / શ્લોક વગેરે માંગ્યા મુજબ પૂર્ણ કરો. (કુલ ગુણ : ૮)

❖ નોંધ :- કીર્તન અડધું સાચું હોય તો એક (૧) ગુણ આપવો.

૧. જનમંગલસ્તોત્રમ્ : ॐ શ્રી મનોનિગ્રહયુક્તિજ્ઞાય નમઃ, ॐ શ્રી યમદુત્તવિમોચકાય નમઃ, ॐ શ્રી પૂર્ણકામાય નમઃ,
ૐ શ્રી સત્યવાદિને નમઃ, ૐ શ્રી ગુણગ્રાહિણે નમઃ, ૐ શ્રી ગતસ્મયાય નમઃ,
ૐ શ્રી સદાચારપ્રિયતરાય નમઃ, ૐ શ્રી પુણ્યશ્રવણકીર્તનાય નમઃ, (૧૫/૫૧)
૨. વહાલા મુને વશ કીધી વૃષરાજ વાલપ તારા વહાલમાં રે લોલ,
મન મારું તલખે જોવા કાજ ટીબકડી છે ગાલમાં રે લોલ,
વહાલા તારી નાસિકા નમણી નાથ અધરબિંબ લાલ છે રે લોલ,
છેલા મારા પ્રાણ કરું કુરબાન જોયા જેવી ચાલ છે રે લોલ, (૨૧/૬૪)
૩. યન્નામધેયશ્રવણાનુકીર્તનાદ્યત્રહ્વણાદ્યત્ સ્મરણાદપિ ક્વચિત્।
શ્વાદોડપિ સઘઃ સવનાય કલ્પતે કથં પુનસ્તે ભગવન્નુ દર્શનાત્॥ (૩૨/૮૨)
૪. કામાર્ત-તસ્કર શરણં પ્રપદ્યે॥ (૮/૨૬) - શ્લોકનું ગુજરાતી ભાષાંતર લખો.
કામાર્ત, ચોર, નટ, વ્યસની અને દ્વેષીજનો પોતાનું ધાર્યું કામ સિદ્ધ કરવા જેમ પોતાનું ચિત્ત હંમેશાં તેમાં પરોવે છે અર્થાત્ તેનું અખંડ ચિંતન કર્યા જ કરે છે, તેમ ‘નારાયણ’નું જે પ્રેમપૂર્વક અખંડ સ્મરણ કરે છે તે શ્રી ભક્તિ તથા ધર્મના પુત્ર ! આપને હું શરણે જાઉં છું.

(વિભાગ - ૨ : ગુણાતીતાનંદ સ્વામી, ચૌદમી આવૃત્તિ, જૂન - ૨૦૧૭)

પ્ર.૮નીચે આપેલાં અવતરણો કોણ, કોને અને ક્યારે કહે છે તે લખો. (કુલ ગુણ : ૮)

❖ નોંધ : કોણ કહે છે - ૧ ગુણ, કોને કહે છે - ૧ ગુણ, ક્યારે કહે છે - ૧ ગુણ.

૧. “આજ દિવસ સુધી મેં અજાણમાં મારા પત્તરની પ્રસાદી તમને આપી.” (૪૨/૭૦)
⇒ આત્માનંદ સ્વામી - સ્વામીને (ગુણાતીતાનંદ સ્વામીને)
⇒ આત્માનંદ સ્વામીને મહારાજના સ્વરૂપનો યથાર્થ નિશ્ચય થયો અને સ્વામીનો મહિમા સમજાયો પછી સ્વામીએ આત્માનંદ સ્વામી પાસે પત્તરની પ્રસાદી માગી ત્યારે ના પડતાં કહે છે.
૨. “આ તારા ઘરમાં બેઠું છે એ જ અક્ષર છે.” (૫૦/૮૨)
⇒ સ્વામી (ગુણાતીતાનંદ સ્વામી) - દેવજીભાઈને
⇒ વંથળીમાં કલ્યાણભાઈને ઘેર સ્વામી બેઠા હતા. ત્યારે દેવજીભાઈએ સ્વામીને પ્રશ્ન પૂછ્યો : ‘સ્વામી ! અક્ષર કેવું છે?’ તેનો જવાબ આપતાં સ્વામી કહે છે.
૩. “અમને અંદરોઅંદર એકબીજાના જામીન દો.” (૨૩/૪૨) ⇒ મહારાજ - સંતોને
⇒ સૌ સંતોને વર્તમાન દેઢ કરીને પાળવાં છતાં તેમાં કોઈ ફેર નહીં જ પડે એવા તમો અમને અંદરો અંદર જામીન આપો. સંતોને વર્તમાન દેઢ પળાય તે માટે મહારાજ કહે છે.

પ્ર.૯ નીચે આપેલા પ્રશ્નોના એક (સંપૂર્ણ) વાક્યમાં જવાબ લખો. (કુલ ગુણ : ૫)

❖ નોંધ :- અડધા સાચા જવાબના ગુણ આપવા નહીં.

૧. માવજી મિસ્ત્રીએ સ્વામીને શી પ્રાર્થના કરી ? (૪૦/૬૭)
૪. માવજી મિસ્ત્રીની આર્થિક સ્થિતિ દુર્બળ હોવાથી સ્વામી પાસે પ્રાર્થના કરી.

૨. સ્વામી ઉપશમમાં ગયા ત્યારે શું બોલતા ? (૩૪/૬૧)

જ. “હે રાજા રહુગણ ! તું એકોવિદ છો.”

૩. સ્વામીના મુખકમળમાંથી સદા કેવી વાણીનો પ્રવાહ વહેતો ? (૧૧/૨૬)

જ. ગંગાના અવિરત સ્ત્રોતની માફક અમૃતવાણીનો પ્રવાહ તેમના મુખકમળમાંથી સદા વહેતો.

૪. મહારાજની કઈ વાત સાંભળી ભાદરાના ભક્તો કૃતાર્થ થયા ? (૪/૧૩-૧૪)

જ. આત્યંતિક મુક્તિના દ્વાર મૂળજી ભક્તનું યથાર્થ સ્વરૂપ સમજી સૌ કૃતાર્થ થયા.

૫. સ્વામી સંતોના મંડળોને શિક્ષાનાં વચન ક્યારે કહેતા ? (૩૮/૬૬)

જ. સ્વામીની આજ્ઞાથી સંતોનાં મંડળો પણ દેશમાં સત્સંગ અર્થે ફરવા જતાં ત્યારે સ્વામી સંતોના મંડળોને શિક્ષાનાં વચન કહેતા.

પ્ર.૧૦ નીચે આપેલાં વાક્યોમાંથી કોઈ પણ ત્રણ વિષે કારણ લખો. (નવેક લીટીમાં) (કુલ ગુણ : ૯)

૧. બ્રહ્માનંદ સ્વામીએ જૂનાગઢના મહંત વિચારીને નીમવાની વાત કરી. (૨૪/૪૩-૪૪)

જ. વરતાલ સૌ સંત-હરિભક્તોની સભામાં મહારાજે જુદા જુદા મંદિરના મહંતની નિમણૂક કરી ત્યારે બ્રહ્માનંદ સ્વામીએ મહારાજને ભલામણ કરી કે જૂનાગઢ મુસલમાની રાજ્ય છે. નાગર અમલદારો દ્વેષી અને શિવપંથી છે. વળી દેશ નિર્ધન અને જાડો છે. માટે ત્યાં આગળ વિચારીને મહંત નીમજો. ત્યારબાદ ગઢડા ચૈત્રી પૂનમના સમયમાં જૂનાગઢથી સ્વામી આવ્યા હતા. સભા પ્રસંગે મહારાજે બ્રહ્માનંદ સ્વામીને વરતાલમાં રહેલી અધૂરી વાત યાદ કરાવતાં કહ્યું ‘આજે આપણે જૂનાગઢ મંદિરના મહંત નીમવા છે. માટે ભાદરાવાળા નિર્ગુણાનંદને બોલાવો અને પોતાની કોટના બધા જ હાર સ્વામીને પહેરાવી બોલ્યા : ‘આ અમારા જૂનાગઢ મંદિરના મહંત.’ સ્વામીએ આનાકાની કરી તો ગોપાળાનંદ સ્વામીએ કહ્યું ‘મહારાજે રાજી થઈને હાર આપ્યો છે તો રાખો.’ પછી મહારાજે કહ્યું આ ગોપાળાનંદ સ્વામી તમારું કામ ચલાવશે અને અખંડાનંદ બ્રહ્મચારી અને પરમાનંદ સ્વામી પણ મદદમાં રહેશે એમ કહી મહારાજે પોતાનો સઘળો પોશાક આપ્યો અને સ્વામીના માથે પોતાની પાઘ મૂકી આશીર્વાદ આપ્યા.

૨. મહારાજે મૂળજી ભક્તને પાછા બોલાવવા ભગુજીને મોકલ્યા. (૫/૧૪,૧૬)

જ. ખેતરમાં શ્રીજીમહારાજનાં દર્શન થતાં જ મૂળજી ભક્ત ગઢડામાં મહારાજ પાસે પહોંચી જાય છે. મહારાજ પાસે આવી દીક્ષા ગ્રહણ કરી સેવામાં રહેવા દેવાની યાચના કરી પરમાત્મા સિવાય અન્ય પદાર્થમાં પ્રીતિ નથી એવા બૃહદ્ વૈરાગ્યવાન. મૂળજી ભક્તની સ્થિતિની સૌને જાણ કરવા સારું મહારાજે તેમને પૂછ્યું, “તમે તમારું ઘર બાળીને આવ્યા છો ? કે એમ ને એમ રાખીને ?” મૂળજીએ સરળતાથી કહ્યું, “મહારાજ, એ તો એમ ને એમ છે.” ત્યારે મહારાજે કહ્યું, “જાઓ બાળીને આવો, પછી સાધુ કરીએ.” મહારાજનો આદેશ થતાં જ મૂળજી ભક્ત ભાદરા જવા નીકળ્યા. મહારાજ જાણતા હતા કે મૂળજી ભક્ત જરૂર ઘર બાળીને આવશે. તેથી તરત તેમણે મૂળજી ભક્તને પાછા બોલાવવા ભગુજીને મોકલ્યા.

૩. ભગત કઠિયારા પાસે ઈંધણા માંગવા ગયાં. (૩૭/૬૪-૬૫)

જ. શિયાળાની એક સાંજે સ્વામી, શ્રીજીમહારાજના પ્રસાદીના નારાયણ ધરે સંત-હરિભક્તો સાથે સ્નાન કરીને પાછા ફરતા હતા. ઠંડીનો ચમકારો હોવાથી સ્વામીને ખૂબ ઠંડી લાગી. તેથી તેમને તાપવાની ઈચ્છા થઈ. થોડે દૂર રસ્તા પર મુસલમાન કઠિયારો તેની મા સાથે લાકડાંની ભારી બાંધીને બેઠા હતા. ભગતે સ્વામીને ટાઢ ચડી હોવાથી તાપવા માટે લાકડાંની માંગણી કરી ત્યારે બાઈએ ઓલિયા જેવા ફકીર માટે આખી ભારી દીકરા પાસેથી અને પોતાનામાંથી બે ઈંધણાં આપ્યાં. ફકીરની દુઆ મેળવવાની ઈચ્છા રાખી. સ્વામી રાજી થઈને બોલ્યા ‘હવે તેને લાકડાં, કાપવા નહિ પડે.’ સ્વામી મંદિરે પરત આવ્યા.

૪. સ્વામીને કૃપાનંદ સ્વામીના મંડળમાં રહેવું વધુ ગમતું. (૧૨/૨૮)

જ. કૃપાનંદ સ્વામીને મહારાજ પ્રત્યે અતિશય હેતનું અંગ હોવાથી મહારાજની આજ્ઞામાં રંચમાત્ર કોઈ લોપે તે તેમને ગમતું નહીં. તેમજ સત્સંગની મર્યાદા બહાર કોઈ વર્તે તે પણ ગમતું નહીં. આથી અતિધૈર્યશીલ અને ગુણગ્રાહક સ્વભાવવાળા સાધુ જ તેમની પાસે નભી શકતા. તેથી સ્વામી તેમના મંડળમાં રહેવાનું વિશેષ પસંદ કરતા. કૃપાનંદ સ્વામી સાથે દેશમાં ફરવા જતાં એક વખત સ્વામીને કોઈએ પૂછ્યું : ‘કૃપાનંદ સ્વામી સાથે જવું તમને કેમ ગમે છે ?’ ત્યારે સ્વામીએ કહ્યું : ‘માણસ મોટાની ટોકણીમાં આવે નહીં, ત્યાં સુધી તેનામાં મોટાના ગુણ આવી શકે નહીં. કહ્યા વિના માણસ પોતાના ગુણદોષ જાણી શકે નહીં. પણ ગુરુ કહે તે પ્રમાણે જ વર્તે તેનામાં જ મોટાના ગુણ આવે છે. કૃપાનંદ સ્વામી સ્પષ્ટવક્તા હોવાથી હું તેમની સાથે રહેવાનું પસંદ કરું છું.’

પ્ર.૧૧ નીચે આપેલા વિષયોમાંથી કોઈ પણ બે વિષે મુદ્દાસર નોંધ લખો. (બારેક લીટીમાં) (કુલ ગુણ : ૮)

નોંધ : ટૂંકનોંધના મુખ્ય મુદ્દા હાઈલાઈટ કરેલા છે. એટલા મુદ્દાનો સમાવેશ થયેલો હોય તો પૂરા ગુણ આપવા.

૧. સૂક્ષ્મ તપ : અપરિગ્રહ વ્રતનો નિયમ (૧૬/૩૨) સ્વામીને દેહનો દૈઢ અનાદર હતો તેથી પોતાના દેહને કષ્ટ આપવામાં ટેવાઈ ગયા હતા. પોતે જે મંડળમાં જાય ત્યાં ઝોળી માંગવા જાય અને ભિક્ષામાં જે કાંઈ અન્ન મળે તેમાંથી મંડળના મોટેરા સદગુરુ તેમજ બીજા સાધુઓને જમાડી છેલ્લે જે કાંઈ બાકી વધે તે પોતે જમી લેતા. કોઈ કોઈ વખત તો ભૂખ્યા પણ રહેવું પડે છતાં કોઈને જણાવતા નહિ. આમ અર્ધી ભૂખ તો પોતે સદા વેઠતા જ. પોતે કેડ ઉપર એક દોરો બાંધી રાખતા અને શરીર માપી લેતા. શરીર સહેજ પુષ્ટ જણાય તો ઉપવાસ કરી નાખતા. એક વખત મોટા રામદાસ સ્વામીની માગણીથી મહારાજે સ્વામીને તેમની સાથે ફરવા મોકલ્યા. એક ગામમાં પહોંચ્યા. ત્યાં બે-ત્રણ સંતોને તાવ આવ્યો તેથી થોડું વધુ રોકાવાનું થયું. તાવને કારણે અનાજ સંતોથી લેવાતું ન હોવાથી એક હરિભક્ત મઠ શેકીને લાવ્યા. ફરસા મઠ માંદાને ભાવે તેવા હતા તેથી રામદાસ સ્વામીએ તે સંતોને મઠ આપ્યા. પરંતુ મઠ વધારે હતા તેથી મંડળના સૌ સંતોને વહેંચવા છતાં શેર મઠ વધ્યા. બધા સંતો તૃપ્ત થઈ ગયા હતા. કોઈ વધુ ખાઈ શકે તેમ ન હતા અને મહારાજે સૌને અપરિગ્રહ વ્રતનો નિયમ આપેલો તેથી ભિક્ષામાં આવેલ અન્નનો સંગ્રહ પણ ન થાય. આ સંજોગોમાં રામદાસ સ્વામીએ સંતોને ફરી મઠ જમી જવા વિનંતી કરી. ત્યારે હંમેશાં ભૂખ સહન કરતાં સ્વામી બોલ્યા : “આપની ઈચ્છા હોય તો લાવો હું જમી જાઉં.” એમ કહી તે મઠ સ્વામી જમી ગયા. તે જોઈ રામદાસ સ્વામીએ કહ્યું : “અહો સાધુરામ ! રોજ આટલી ભૂખ વેઠો છો.” આમ ભૂખ હોવા છતાં પણ ન જમવું એ એક પ્રકારનું સૂક્ષ્મ તપ છે. આવું તપ સ્વામી કરતા.
૨. વાલેરા વરુનું પરિવર્તન (૩૧/૫૫-૫૬) બાબરિયાવાડ પાસે માણસા ગામનો વાલેરુ વરુ. તેને અડધો ભાગ ન મળવાથી પોતાના ઓરમાન ભાઈ સામે બહારવટે ચઢ્યો હતો. ગીરના જંગલમાં જતાં સ્વામી સાથે તેનો મેળાપ થયો. સ્વામીએ કહ્યું આપણાથી હિંસા ન થાય પણ તને સાત દિવસમાં ગરાસ પાછો મળશે. સાત દિવસ ક્યારે થાય તે પણ આ ભોળા માણસને ખબર ન હતી. તેથી સ્વામીએ એક સીંદરીને સાત ગાંઠ વાળી આપી. રોજ એકેક ગાંઠ છોડવા સમજાવ્યું. બરાબર સાતમે દિવસે સીંદરી વરુને પ્રેરણા થઈ અને સમાધાન કરી ગરાસ પાછો આપ્યો. વાલેરુ વરુ બહારવટિયામાંથી એવો ભક્ત બન્યો કે પ્રગટ સ્વામિનારાયણનો એક જ આશરો દૈઢ નિશ્ચય રાખ્યો. નાત બહાર કરવાની બીક છોડી સત્સંગ શિર સાટે રાખ્યો આવા ખારા જીવોને સ્વામીએ મીઠા કર્યા.
૩. ધર્મસ્વરૂપાનંદ બ્રહ્મચારી નિર્દોષ બન્યા (૪૭/૭૭) વરતાલમાં ધર્મસ્વરૂપાનંદ બ્રહ્મચારી, મહારાજના સમયના હતા. એક વખત સ્વામી જૂનાગઢથી વરતાલ પધાર્યા ત્યારે તેમણે સ્વામીની મોટપ જાણી હાથ જોડી વિનંતી કરી કે ‘સ્વામી ! મને રસાસ્વાદ નડતો નથી. પણ બીજા દોષ નડે છે. માટે એ ટળી જાય તેવી કૃપા કરો.’ ત્યારે સ્વામીએ હસીને કહ્યું કે ‘સાધુનાં ત્રીસ લક્ષણમાંથી એક લક્ષણ આવ્યું છે અને બીજાં ઓગણત્રીસ બાકી રહ્યાં છે તો જૂનાગઢ આવો તો પૂરાં કરી આપું.’ નિર્દોષ પુરુષ વગર આમ કોણ કહી શકે ! નિર્દોષ હોય તે બીજાને નિર્દોષ કરે. સ્વામીના સંબંધે ધર્મસ્વરૂપાનંદ પણ નિર્દોષ બન્યા. આમ, પોતાના સંબંધમાત્રથી શરણાગત જીવોના દોષ નિર્મૂળ કરી બ્રહ્મરૂપ કરી દેવાની અક્ષરબ્રહ્મની શક્તિનો સ્વામી સૌને અનુભવ કરાવતા.

પ્ર.૧૨ નીચે આપેલા પ્રસંગોમાંથી કોઈ પણ એક પ્રસંગ ટૂંકમાં વર્ણવી ભાવાર્થ લખો. (બારેક લીટીમાં) (કુલ ગુણ : ૪)

નોંધ : (૧) આ જ ભાવાર્થ હોવો જરૂરી નથી. પરીક્ષકે વિષયને અનુરૂપ ભાવાર્થ છે કે નહીં તે જાતે નક્કી કરીને તેના ગુણ આપવાના છે. પ્રસંગ વર્ણનનાં ૩ ગુણ અને ભાવાર્થનો ૧ ગુણ. (૨) ટૂંકનોંધના મુખ્ય મુદ્દા હાઈલાઈટ કરેલા છે. એટલા મુદ્દાનો સમાવેશ થયેલો હોય તો પૂરા ગુણ આપવા.

૧. જસા ભગતનો વ્યવહાર સુધાર્યો (૩૫/૬૨-૬૩) સ્વામી ફરતાં ફરતાં થાણાગાલોલ પધાર્યા. સ્વામીએ ગામને પાદર આવી ગામના હરિભક્ત જસા ભગતને બોલાવ્યા. સ્વામીને પગે લાગી, દંડવત્ કરી, દિલગીરીપૂર્વક પોતાની મૂંઝવણ વ્યક્ત કરતાં જણાવ્યું, ‘ગોપાળાનંદ સ્વામીએ આ ગામ છોડવાની મને ના પાડી હતી. કારણ આ રસ્તાનું ગામ છે. તેથી આવતા-જતા સાધુ-સંતોની સેવા થાય. પરંતુ હાલમાં મારો વ્યવહાર બહુ દૂબળો થઈ ગયો છે.’ સ્વામીએ દૂબળા વ્યવહારનું કારણ આપતાં જણાવ્યું કે, ‘તમે સમૈયે આવતા નથી, ધર્માદો આપતા નથી, તેથી આ દુઃખ આવ્યું છે.’ પછી સ્વામીએ તેમને તેમના ઘરમાંથી થોડા દાણા અને કપડું લાવવાં કહ્યું. જસા ભગત સીધું અને કપડું લાવ્યા. કપડાંનો ગળણા તરીકે ઉપયોગ કર્યો. સીધામાંથી સંતોએ દાળ રોટલા બનાવ્યા તે સ્વામી જમ્યા પછી તેમને ખેતરે પધારી જમીન પાવન કરી બોલ્યા : ‘આ તો કાચું સોનું છે પણ ઠાકોરજીનો વીસમો ભાગ કાઢજો. મહારાજની અણીશુદ્ધ આજ્ઞા પાળજો અને સમૈયે આવતા રહેજો.’ આમ ભક્તવત્સલ સ્વામી હરિભક્તોના વ્યવહારની ખબર રાખતા ને સાથે સાથે તેમને ધર્મ-નિયમમાં પણ વર્તાવતા. દેશકાળે હરિભક્તો કદાચ પાછા પડે પણ દયાળુ સ્વામી સૌને સાચવી લેતા.
- ભાવાર્થ : ભગવાન અને સંત સાચા માર્ગદર્શક આલોક અને પરલોક સુધારનાર જીવના હિતચિંતક છે.

૨. કરસન બાંભણિયાનું સમર્પણ (૨૭/૪૮) સોરઠ દેશમાં વરસાદની અછત થવાથી એક વર્ષ મોળું આવ્યું. સોરઠ દેશના હરિભક્તોને સ્વામી પ્રત્યે અને સત્સંગ પ્રત્યે અપાર પ્રેમ હતો. આવું મોળું વર્ષ આવવાથી હામાપરના કરસન બાંભણિયાને ચિંતા થઈ. પોતાના ઘરમાં જેટલાં ઘરેણાં હતાં તે તમામ ડાબલામાં ભરીને જૂનાગઢ આવ્યા અને સ્વામીનાં ચરણોમાં ડાબલો મૂકી દીધો. અને કહ્યું : ‘સ્વામી ! આ વર્ષ જરા નબળું છે, તેથી સાધુ દેશમાં ફરવા જઈ શકશે નહિ. અને હરિભક્તોને પણ ઉપજ નહિ થવાથી ધર્માદો આપી નહીં શકે. માટે આ ડાબલો લો અને આમાંથી સાધુઓને જમાડજો.’ તેમનો આવો ભક્તિભાવ જોઈ સ્વામી ઘણા રાજી થયા, પણ કરસનભાઈને સમજાવ્યું કે ‘મંદિરમાં તો મહારાજને પ્રતાપે કોઈ જ મુશ્કેલી નથી. માટે તમે આનો ઉપયોગ કરો.’ આ સાંભળી કરસનભાઈની આંખમાં ઝળઝળિયાં આવી ગયાં. તેમને થયું કે સ્વામીએ મારી સેવા ન લીધી. તેમણે ફરી સ્વામીને ડાબલો લઈ લેવા વિનંતી કરી. સ્વામીએ ડાબલો લઈ અનામત રાખ્યો અને બીજું સારું વર્ષ આવતા તેમને ઘણું સમજાવીને તે પાછો આપ્યો. ભાવાર્થ : સ્વામીએ વાતો કરીને એવા હરિભક્તો ઊભા કર્યા હતા કે જે મંદિર અને સંતો માટે પોતાનું સર્વસ્વ અર્પણ કરતા જરા પણ ખચકાતા નહિ.

પ્ર.૧૩ આપેલા વિકલ્પોમાંથી ફક્ત સાચા વિકલ્પોની આગળ આપેલા ચોરસ ખાનામાં ખરાની (✓) નિશાની કરો.

(કુલ ગુણ : ૮)

નોંધ : એક કે એકથી વધારે વિકલ્પ સાચા હોઈ શકે. તમામ સાચા વિકલ્પ આગળ ખરાની નિશાની કરી હશે તો જ પૂર્ણ ગુણ મળશે, અન્યથા એક પણ ગુણ નહીં મળે.

(૧) ૧, ૩ (૩૦/૫૩) (૨) ૨, ૪ (૪૮/૭૯) (૩) ૧, ૪ (૩/૮) (૪) ૧, ૪ (૨૧/૩૯)

પ્ર.૧૪ નીચેના મથાળાના સંદર્ભમાં દર્શાવેલ વાક્યમાંથી ખોટા શબ્દોને સુધારીને સાચું વાક્ય લખો. (કુલ ગુણ : ૬)

નોંધ :- સંપૂર્ણ સાચું વાક્ય લખ્યું હશે તો જ ગુણ પ્રાપ્ત થશે. અન્યથા એક પણ ગુણ નહીં

૧. ગુણાતીત વાતું : વળી, જે દિવસે સ્વામી વચનામૃત, નિષ્કુળાનંદ કાવ્ય, શિક્ષાપત્રી, વચનવિધિ, ચોસઠપદી વગેરે ગ્રંથોના પ્રમાણ લઈ ધર્મ, જ્ઞાન અને ભક્તિ-નિયમની આકરી વાતો કરતા ત્યારે કેટલાક સાધુઓને વૈરાગ્યની ખુમારી ચઢી જતી અને તેઓ ખટરસનો ત્યાગ કરી દેતા. (૨૯/૫૧)
૪. ગુણાતીત વાતું : વળી, જે દિવસે સ્વામી ધર્મામૃત, નિષ્કામ શુદ્ધિ, શિક્ષાપત્રી, વચનવિધિ, ચોસઠપદી વગેરે ગ્રંથોના પ્રમાણ લઈ ત્યાગ વૈરાગ્ય અને ધર્મ-નિયમની આકરી વાતો કરતા ત્યારે કેટલાક સાધુઓને ત્યાગની ખુમારી ચઢી જતી અને તેઓ ખટરસનો ત્યાગ કરી દેતા. (૨૯/૫૧)
૨. અસીમ શ્રદ્ધા : જલેબીના સ્વાદે તે પાર્ષદ તૈયાર થયા. આમ, સ્વામી કેટલોક વખત આડે રસ્તે ખેતરોમાં, કાંટાઓમાં, જીવની દરકાર કર્યા વગર દોડતાં જાય ને હરિભક્તોનાં દર્શન કરતાં જાય. (૨૦/૩૮)
૪. અસીમ શ્રદ્ધા : લાડુના લોભે તે સાધુ તૈયાર થયા. આમ, સ્વામી કેટલોક વખત આડે રસ્તે ખેતરોમાં, કાંટાઓમાં, દેહની દરકાર કર્યા વગર દોડતાં જાય ને મહારાજનાં દર્શન કરતાં જાય. (૨૦/૩૮)
૩. પ્રાગજી ભક્ત : ગઢડાના શામજી ભક્તે મુક્તાનંદ સ્વામીનો ચૌદ વર્ષ સુધી અનુવૃત્તિ પાળી સેવા-સમાગમ કરેલો. છેલ્લે તેમને મુક્તાનંદ સ્વામીએ કહ્યું હતું કે ‘શામજી ! તું વડતાલ જજે.’ (૪૬/૭૫)
૪. પ્રાગજી ભક્ત : મહુવાના પ્રાગજી ભક્તે ગોપાળાનંદ સ્વામીનો તેર વર્ષ સુધી અનુવૃત્તિ પાળી સેવા-સમાગમ કરેલો. છેલ્લે તેમને ગોપાળાનંદ સ્વામીએ કહ્યું હતું કે ‘પ્રાગજી ! તું જૂનાગઢ જજે.’ (૪૬/૭૫)
૪. પ્રૌઢ પ્રતાપ : આ પારાયણમાં સ્વામી સાડા પાંચ માસ સુધી શ્રીકૃષ્ણના પુરુષોત્તમપણાની તેમજ સ્વભાવખંડનની અદ્ભુત વાતો કરતા. કેટલાકને સ્વામીની આવી કડવી વાતો ગમતી નહીં. (૩૨/૫૭)
૪. પ્રૌઢ પ્રતાપ : આ છાવણીમાં સ્વામી સાડા ચાર માસ સુધી મહારાજના પુરુષોત્તમપણાની તેમજ વિષયખંડનની અદ્ભુત વાતો કરતા. કેટલાકને સ્વામીની આવી આકરી વાતો ગમતી નહીં. (૩૨/૫૭)
૫. વેદાંતીઓનો પરાજય : મહારાજ અમદાવાદ પધાર્યા તે સમાચાર ગામના રસીક વેદાંતના મિથ્યાભિમાની અજ્ઞાનીઓને મળ્યા, એટલે તેઓ બધા મહારાજને નાપાસ કરવાના આશયથી મંદિરમાં આવ્યા. (૧૮/૩૪)
૪. વેદાંતીઓનો પરાજય : સ્વામી મહેમદાવાદ પધાર્યા તે સમાચાર ગામના શુષ્ક વેદાંતના મિથ્યાભિમાની જ્ઞાનીઓને મળ્યા, એટલે તેઓ બધા સ્વામીને માત્ર કરવાના આશયથી મંદિરમાં આવ્યા. (૧૮/૩૪)
૬. આજ્ઞાધારક : નારાયણને સંભારતા, રાત-દિવસ ચાલતાં પાંચમે દિવસે સ્વામી જૂનાગઢ પહોંચ્યા. અહીં ઝીણાભાઈ દુકાળને હિસાબે છાના રહેતા હતા. સંતોને પણ મળતા નહીં. (૮/૨૪-૨૫)
૪. આજ્ઞાધારક : મહારાજને સંભારતા, રાત-દિવસ ચાલતાં ચોથે દિવસે સ્વામી ગઢડે પહોંચ્યા. અહીં મહારાજ દુકાળને હિસાબે છાના રહેતા હતા. કોઈને પણ મળતા નહીં. (૮/૨૪-૨૫)

સમાપ્ત